

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/Issue 12 (Eylül/September 2023), s. 1170-1183.

|| Geliş Tarihi-Received: 15.08.2023

|| Kabul Tarihi-Accepted: 31.08.2023

|| Araştırma Makalesi-Research Article

|| ISSN: 2687-5675

|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1343661

Bilgilendirici Metin Yazma Üzerine Yürütülen Araştırmaların Eğilimleri

Trends in Research on Writing Informational Texts

Ömer ERBASAN*

Öz

Bu araştırmada bilgilendirici metin yazmayı konu alan bilimsel araştırmalar; tür, yıl, üniversite, araştırma yöntemleri, çalışma grupları ve ele aldıkları bilgilendirici metin türüne göre incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile yürütülmüştür. Konuyla ilgili Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı 13 tez ve arama motorlarından tespit edilen 13 bilimsel araştırma makalesi araştırmanın veri setini oluşturmaktadır. Veriler analiz edildiğinde konuyla ilgili 13 makale, 7 yüksek lisans tezi ve 6 doktora tezi yürütüldüğü belirlenmiştir. Araştırmaların 2017 yılından sonra artış gösterdiği, en çok tez araştırmasının Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde yürütüldüğü, en çok deneysel ve tarama türünde en az durum çalışması ve doküman incelemesi türünde araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırmalar çalışma gruplarına göre incelendiğinde ise sırasıyla ortaokul, ilkököl ve lisans düzeyinde araştırmaların yapıldığı belirlenmiştir. Ele alınan bilgilendirici metin yazma türleri incelendiğinde ise en çok tanımlama türünde bilgilendirici metin yazdırıldığı, diğer türlere yeterince yer verilmediği görülmüştür. Bu sonuçlardan yola çıkılarak bilgilendirici metin yazma üzerine araştırmaların yetersiz olduğu, bu alanda henüz yolun başında olduğu değerlendirilmeleri yapılmış ve bazı öneriler dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgilendirici metin yazma, araştırma eğilimleri, yazma araştırmaları.

Abstract

In this research, scientific research on writing informative texts; It is aimed to examine the genre, year, university, research methods, study groups and the type of informative text they deal with. The research was carried out with document analysis, one of the qualitative research methods. The data set of the research consists of 13 theses registered in the National Thesis Center of the Council of Higher Education and 13 scientific research articles determined from the search engines. When the data were analyzed, it was determined that 13 articles, 7 master's theses and 6 doctoral theses were carried out on the subject. It has been determined that the researches increased after 2017, the most thesis research was conducted at Hacettepe University and Gazi University, the most experimental and survey type, the least case study and document review type of research. When the studies were examined according to the study groups, it was determined that the researches were conducted at secondary school, primary school and undergraduate level, respectively. When the types of informative text writing were examined, it was seen that informative text was written mostly in the

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Edirne/Türkiye, e-posta: omererbasan@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7852-2747.

description type, while other types were not included enough. Based on these results, it has been evaluated that research on writing informative texts is insufficient, that the road is still at the beginning in this field, and some suggestions have been expressed.

Key Words: Informative text writing, research trends, writing studies.

Giriş

Hızla gelişen ve değişen günümüz dünyasında iletişim, insan ilişkilerinin temel taşıdır. İletişim bireylerin duygularını paylaşmasını, bilgi aktarmasını ve fikir alışverişini mümkün kılmaktadır. İletişim yalnızca sözlü olarak gerçekleşmemektedir. Yazılı iletişim de sözlü iletişim kadar etkilidir. Bu anlamda yazma becerisi, insanların düşüncelerini yaratıcı ve analitik bir şekilde ifade etmelerini sağlayan temel bir yetenek olarak değerlendirilebilir.

Yazma, Güneş (2013, s. 157-158) tarafından, “sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi çeşitli zihinsel süreçler sonunda zihindeki şemaların duygu, düşünce, istek ve olayları anlatmak için sembollere dökülmesi” şeklinde tanımlanmıştır. Bu anlamda yazma zor ve karmaşık bir görev olarak değerlendirilebilir. Berninger ve arkadaşları (2002) yazma becerisinin bir yandan el yazısı, noktalama işaretleri ve heceleme gibi daha düşük düzeyli transkripsiyon becerilerini, diğer yandan planlama, sıralama ve düzenleme ile ilgili üst düzey kendi kendini düzenleyen düşünme süreçlerini içerdiğini ifade etmektedir. Öyle ki yazma sürecinde alt düzey beceriler ne kadar otomatik hale gelirse, çalışan bellek kapasitesi düşünmek, oluşturmak ve gözden geçirmek için o kadar fazla kullanılabilir hale gelmekte ve metinlerin niteliği artmaktadır.

Yazma öğrenciler tarafından genellikle eğlenceli bir etkinlik olarak görülmez (Oğuz ve Doğan Kahtalı, 2020). Bunun pek çok nedeni olabileceği gibi önemli bir neden de çocuğa yazı yazabileceği öz güveninin verilmemesidir. Yazma deneyimleri başarısızlıkla sonuçlanan çocuklar yazma eyleminden kaçınma eğilimi gösterebilirler. Bu noktada araştırmacılar öğrencilerden kendine güvenen ve yetkin yazarlar olmaları hedefleniyorsa onlara açıkça yazma öğretimi yapılmasını ve yazmaları için fırsatlar sunulmasını önermektedir (Erbasan ve Dedeoğlu 2023; Westwood, 2008). Westwood’a (2008) göre yazma becerisi yeterince gelişmemiş öğrencilerin mutlaka yetenekten veya hayal gücünden yoksun olmaları gerekmezken, sadece metinlerini planlamak, oluşturmak ve geliştirmek için etkin stratejilerden yoksun oldukları da değerlendirilmelidir.

Yazma becerisi konuşma, okuma ve dinlemeyle birlikte dört temel dil becerisinden biridir. Bu dört becerinin hepsine eşit derecede önem verildiğini söylemek ise oldukça güçtür. Öyle ki okuma literatürüne göre yazma literatürü oldukça sınırlıdır (Slavin ve ark. 2019). Okullarda yazma çalışmalarına yeterince zaman ayrılmadığı da araştırmalarla ortaya konmuştur (Ungan, 2007; Karakoç Öztürk, 2012; Yaylı ve Solak, 2014; Bilgin, 2018). Bu durum ülkemize mahsus olmayıp gelişmiş ülkelerde de benzerdir (Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi [NCES]; 2011; Brindle vd., 2015). Buna istinaden ABD Ulusal Yazma Komisyonu (National Commission on Writing) (2006), okulların öğrencilerin anlamlı yazı yazmalarını gerektiren etkinliklere her gün daha fazla zaman ayırması gerektiğini vurgulamıştır. Komisyon yazma çalışmalarına ayrılan sürenin iki katına çıkarılmasını tavsiye etmektedir. Yazma becerisini yeterince kazanamamış bireylerin akademik ve iş hayatında başarılı olma şansı oldukça güçtür. Bu nedenle yazma eğitimi ilk okuma yazma öğretimiyle sınırlandırılmamalı, öğrenciler bağımsız yazma becerisi kazanana kadar sürdürülmelidir.

Hikâye yazma, bilgilendirici metin yazma, şiir yazma, yaratıcı yazma, ikna edici yazma gibi pek çok farklı yazma türünden bahsedilebilir. Bu türler birbirinden amacı ve yapısı bakımından farklılık göstermektedir. Bu nedenle farklı metin türleri için farklı yazma stratejileri geliştirilmiştir. Yazma öğretiminde strateji kullanımı son derece önemlidir. Stratejiler öğrencilerin yazacakları metin türüne göre kendilerinden beklenenleri somutlaştırması, bağımsız yazar olana kadar yazılarına çerçeve oluşturması ve yazma öz güvenini kazandırması bakımından oldukça yararlıdır. Lavelle ve Bushrow'a (2007) göre de acemi yazarlar kadar tecrübeli yazarlar da yazma amaçlarına ulaşmak için yazma stratejilerine güvenirlere ve bu stratejilerden yararlanırlar.

Literatürde yazma üzerine yürütülen araştırmalar incelendiğinde, ilk okuma yazma öğretimi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. İlk okuma yazma bireyin eğitim hayatı boyunca kazanacağı en önemli becerilerin başında gelmektedir. Bireyin diğer öğrenmelerine de temel oluşturması bakımından son derece önemlidir. Bu nedenle ilk okuma yazma araştırmalarının sıklıkla yapılması, beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Yazma becerileri üzerine diğer araştırmalara bakıldığında ise hikâye edici yazma ve yaratıcı yazma çalışmalarının son yıllarda ağırlık kazandığı dikkatleri çekmektedir. Hikâye edici yazma (Arı, 2008; Gökhan 2010; Sulak vd., 2006; Özcan, 2014; Kaya ve Ateş, 2016; Can ve Güneş, 2017; Eğilmez ve Berber, 2017; Bulut ve Serin, 2018; Uysal ve Sidekli, 2020; Çiftçi ve Soyucak, 2021; Eroğlu ve Okur, 2022) ve yaratıcı yazma (Ataman, 2006; Temizkan, 2010; Demir, 2013; Kırmızı, 2015; Erdoğan, 2018; Baki, 2019; Demirel, 2022; Türkben ve Karaca, 2023) farklı boyutlarıyla ve farklı çalışma gruplarıyla çokça çalışılmıştır. Aynı durumu şiir ve bilgilendirici metin türleri için söylemek güçtür.

Bilgilendirici metin yazma, okullarda yeterince üzerinde durulmayan ve az zaman ayrılan bir beceridir. Aktaş ve Gündüz'e (2005, s. 140) göre bilgilendirici metin, "okuyucuya bilgi vermek, onun düşünce ve kanaatlerini değiştirmek veya kuvvetlendirmek amacıyla oluşturulan metindir". Bilgilendirici metinler yapısı gereği hikâye edici metinlerden ayrılmaktadır. Bilgi verme amaçlı olması, nesnel bilgilere yer vermesi, sözcüklerin gerçek anlamlarıyla kullanılması, tanım vb. somut bilgiler sunması, nesnel bir dille yazılması, dilinin sade olması, terimlere ve teknik sözcüklere çokça yer vermesi, verilmek istenen mesajın açıkça verilmesi bilgilendirici metinlerin tipik özellikleridir (Sidekli, 2014). Akyol'a (2020) göre öğrencilerin en çok zorlandıkları metinler bilgilendirici metinlerdir. Öğrencilerin zorlanmasının bir nedeni bilgilendirici metin yazma öğretimine yeterince yer verilmemesi olabilir. Nitekim araştırmalar bu durumu ortaya koymaktadır. Duke (2000) araştırmasında 1. sınıfta bilgilendirici metin yazma öğretimi için günde yalnızca 3,6 dakikanın ayrıldığını tespit etmiştir. Bu süre dezavantajlı okullarda daha da düşmektedir. Yopp ve Yopp (2006) araştırmasında ilkokulda yazma çalışmalarında hikâye edici metinlerin bilgilendirici metinlere göre ezici üstünlükte olduğunu bulgulamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bilgilendirici metinlere yeterince yer verilmediğine yönelik araştırmaların ortaya çıkmasıyla birlikte bilgilendirici metinlerin önemi artmaya başlamıştır. Nitekim okullarda dördüncü sınıfta okuma ve yazma çalışmalarının yarısının bilgilendirici metinlere ayrılması gerektiği yönünde tavsiyeler sunulmuştur (National Governors Association Center for Best Practices & Council of Chief State School Officers, 2010). Ülkemizde de bilgilendirici metin yazma üzerine araştırmaların son birkaç yıl içinde artmaya başladığı anlaşılmaktadır. Ülkemizde okullarda metin türlerine göre ne kadar süre ayrıldığı, öğretmenlerin ve öğrencilerin yazma öğretimindeki eğiliminin ne olduğu gibi sorulara cevap aranmış değildir. Bu noktada ülkemizde bilgilendirici metin yazma üzerine hangi araştırmaların yapıldığı, bu araştırmaların eğiliminin ne yönde olduğu merak uyandırmaktadır. Bu anlamda bu

araştırmada ülkemizde bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmaların eğilimlerinin belirlenmesi bilgilendirici metin yazmada ne düzeyde olduğumuzu görmek, gelecek araştırmalara yön vermek gibi açılardan önem taşımaktadır. Literatürdeki bilgilendirici metin yazma konulu çalışmaları inceleyen bir araştırmancının bulunmaması da araştırmancının önemini artırmaktadır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Ülkemizde bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen araştırmaların:

1. Türlerine göre dağılımı nedir?
2. Yıllara göre dağılımı nedir?
3. Üniversitelere göre dağılımı nedir?
4. Yönteme göre dağılımı nedir?
5. Çalışma gruplarına göre dağılımı nedir?
6. Ele aldığı bilgilendirici metin türlerine göre dağılımı nedir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmancının modeline, veri setine, verilerin toplanması ve analizine dair bilgiler sunulmuştur.

Araştırmancının Modeli

Bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaları çeşitli açılardan değerlendirmek üzere yapılan bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile yürütülmüştür. Doküman incelemesi basılı veya elektronik dokümanların incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen bir dizi sistematik işlemi ifade etmektedir (Bowen, 2009). Bu işlemler dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma (Yıldırım ve Şimşek, 2016) şeklinde ifade edilebilir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaların bilimsel araştırma makalelerinde ve lisansüstü tezlerde ne şekilde yer aldığını, süreç içerisinde araştırmaların nasıl bir seyir izlediğini ve yürütülen araştırmaların genel eğilimlerini belirleyebilmek amacıyla Google Akademik Araştırma Motoru, Tübitak Ulakbim ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında tarama yapılmıştır. Taranan araştırmaların özetleri incelenerek bilgilendirici metin yazma araştırmaları tespit edilmiştir. Sonuçta 13 bilimsel makale ve 13 lisansüstü tez belirlenmiştir. Bu tarama sırasında aşağıdaki ölçütler dikkate alınmıştır.

1. Tarama için herhangi bir yıl aralığı belirlenmemiş, tüm yıllar dâhil edilmiştir.
2. Yalnızca erişime açık olan araştırmalar dâhil edilmiştir.
3. "Bilgilendirici metin yazma", "bilgilendirici yazma", "bilgi verici metin yazma", "kurgusal olmayan yazma" terimleri kullanılarak tarama yapılmıştır.
4. Bilgilendirici metinlerle ilgili olsa bile içeriğinde yazma becerisiyle ilişkili olmayan çalışmalar araştırmaya dâhil edilmemiştir.
5. Yüksek lisans ve doktora tezlerinden üretilen makaleler tekrara gireceği için araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırma kapsamına alınan tez ve makaleler doküman analizine tabi tutularak yılına, yöntemine, yürütüldüğü üniversiteye ve çalışma grubuna göre incelenmiştir. Özkan (2021, s. 2) doküman analizini, “araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi” şeklinde tanımlamaktadır.

Veri setindeki çalışmalar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Veri setindeki çalışmalar

No	Çalışmanın Adı	Yazarı	Yılı	Türü
1	Yazma stratejilerinin özel yetenekli öğrencilerin bilgilendirici metin yazma becerilerine etkisi	Ömer Erbasan	2022	Doktora
2	Üstbilişsel stratejilere dayalı yazma etkinliklerinin 8. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerilerine, tutumlarına ve üstbilişsel yazma farkındalıklarına etkisi: Karma yöntem çalışması	Muhammed Tunagür	2020	Doktora
3	Süreç temelli yazma modüler programının ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin yazmaya ilişkin tutum, yazılı anlatım becerisi ve yazar kimliği üzerine etkisi	Ömer Faruk Tavşanlı	2019	Doktora
4	Öz düzenlemeye dayalı yazma eğitiminin ortaokul öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerisine, yazmaya yönelik öz düzenleme becerisine ve yazma öz yeterlik algısına etkisi	Merve Müldür	2017	Doktora
5	Zihinsel Tasarım Modellerinin 5. Sınıf Öğrencilerinin Metin Yazma Becerilerini Geliştirmeye Etkisi	Arzu Çevik	2016	Doktora
6	Yabancı dilde bilgilendirici yazma alanında öz düzenleme becerilerinin kullanımı ve başarı arasındaki ilişki	Alev Özbay	2008	Doktora
7	İş birlikli öğrenme yönteminin ortaokul öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerilerine ve yazma tutumlarına etkisi	İlknur Ercan	2019	Yüksek Lisans
8	Planlı yazma yönteminin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin özgün metin oluşturma erişilerine etkisi	Sultan Ahraz	2018	Yüksek Lisans
9	Yazma tekniklerinin ortaokul öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerisine etkisi	Gülden Ezgi Şener	2018	Yüksek Lisans
10	İlkökul Öğrencilerinin Yazma Hızının Belirlenmesi	Gürdal Höbek	2017	Yüksek Lisans
11	Yazma becerisinin geliştirilmesinde WEB2.0 araçlarının kullanılması	Ayten Özbal	2017	Yüksek Lisans
12	İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma kazanımlarına ulaşma düzeyleri	Mehmet Emre Çelik	2010	Yüksek Lisans
13	Planlı yazma ve değerlendirme modelinin 8.sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerilerini geliştirmeye etkisi	Nesrin Şentürk	2009	Yüksek Lisans
14	İlkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma beceri düzeylerinin belirlenmesi	Erol Duran ve Şeyma Özgül	2022	Makale
15	Yazma eğitiminde süreç-tür odaklı yazma yaklaşımının kullanımı	Ali Göçer ve Akife Kurt	2022	Makale
16	Öz düzenleme stratejisi gelişimi öğretiminin ortaokul öğrencilerinin üstbilişsel yazma farkındalıklarına etkisi	Tuncay Türkben	2022	Makale
17	Aile ile birlikte yazmanın ilkökul öğrencilerinin yazma başarı ve tutumlarına etkisi	İsmail Sarıkaya	2021	Makale
18	Metin türleri bağlamında az gören, görme engelli ve gören öğrencilerin yazılı ifade becerilerinin incelenmesi	Cem Aslan ve Salih Çakmak	2020	Makale

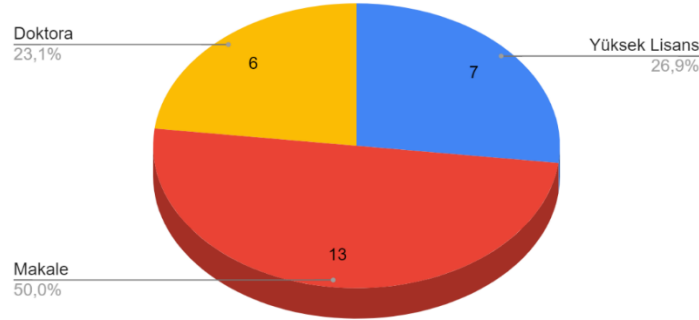
19	Yedinci sınıf öğrencilerinin sentez metin yazma sürecindeki sorunları: öğrenci metinlerinin ve okuma süreçlerinin analiz	Fidan Geçici	2020	Makale
20	Akran destekli yazmanın ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin yazma başarı ve performansına etkisi: bir pilot araştırma	İsmail Sarıkaya ve Ömer Yılar	2019	Makale
21	Ortaokul öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerilerinin incelenmesi	Merve Müldür ve Arzu Çevik	2019	Makale
22	İlkökul öğrencilerinin yazılı anlatım becerileri, yazmaya yönelik tutumları ve yazma kaygıları arasındaki ilişki	Sezgin Temel ve Mehmet Katrancı	2019	Makale
23	Türkçe öğretmeni adaylarının metin oluşturmadaki sorunları	Mustafa Kan ve Esra Tiryaki	2016	Makale
24	Yazmada etkililik: kalem ve klavyeye yönelik bir karşılaştırma	Erol Duran	2013	Makale
25	Zihin haritası destekli bilişsel hazırlığın öğrencilerin bilgilendirici yazma yeterliği üzerine etkisi	Ömer Beydoğan	2011	Makale
26	Üniversite öğrencilerinin bilgilendirici metinlerde düşünceyi geliştirme yollarını kullanma durumları	Mehmet Temizkan	2011	Makale

Etik Kurul İzni

Bu makale, araştırma sürecinde herhangi bir canlıdan herhangi bir yolla veri elde edilmediğinden dolayı etik kurul iznine gerekli olmayan makaleler kategorisinde yer almaktadır.

Bulgular

Bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen araştırmaların türlere göre dağılımı Şekil 1’de sunulmuştur.

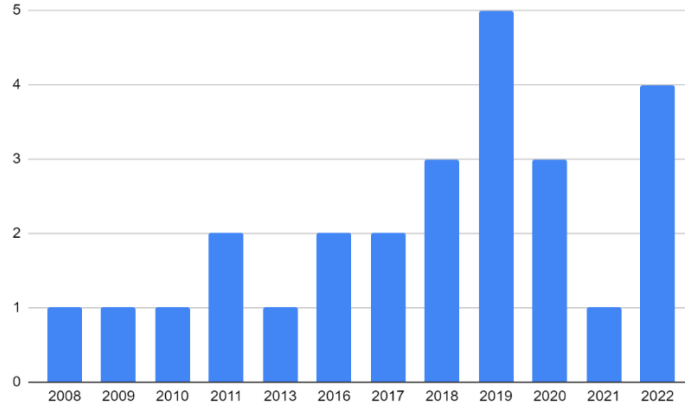

Şekil 1. Araştırmaların türlere göre dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü üzere bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaların 13’ü makale, 7’si yüksek lisans tezi ve 6’sı da doktora araştırmasıdır.

Bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen araştırmaların yıllara göre dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

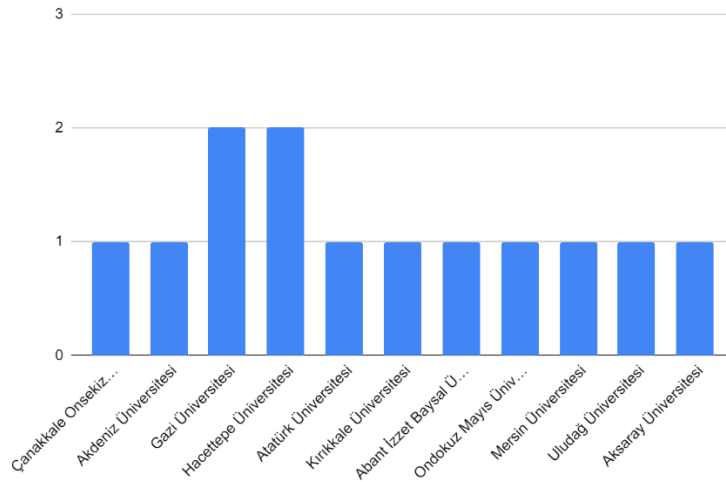
Tablo 2. Araştırmaların yıllara göre dağılımı

Tablo 2’de görüldüğü üzere bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde ilk araştırmanın 2008 yılında yapıldığı ve araştırmaların son yıllarda artış eğilimine girdiği anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili en çok araştırma 5 adetle 2019 yılında yürütülmüştür.

Bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen tezlerin üniversitelere göre dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

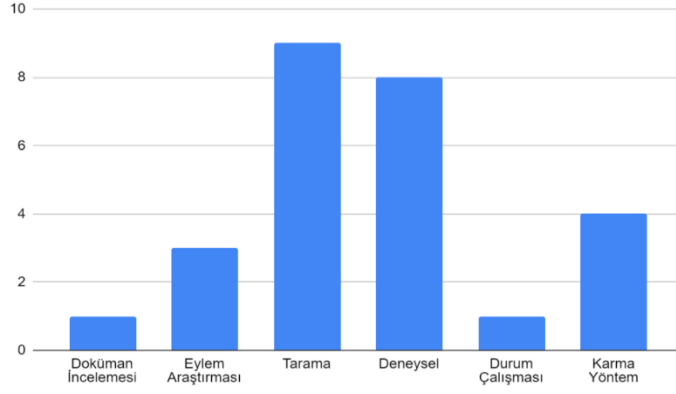
Tablo 3. Tezlerin yürütüldüğü üniversitelere göre dağılımı

Tablo 3’te bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde Hacettepe Üniversitesinde ve Gazi Üniversitesinde 2, diğer üniversitelerde 1 araştırma yürütüldüğü görülmektedir.

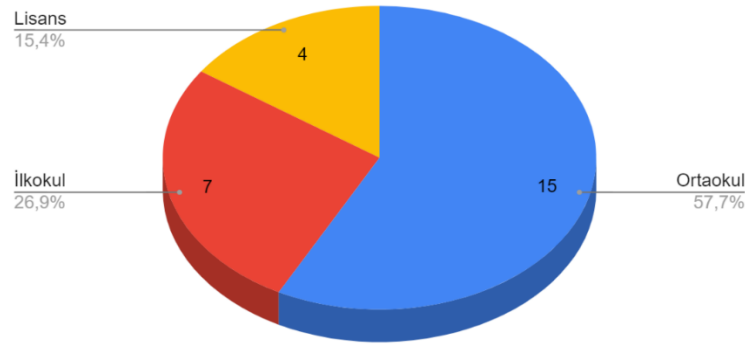
Bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen araştırmaların yöntemine göre dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmaların yönetime göre dağılımı

Tablo 4’te bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaların yönetime göre dağılımı incelendiğinde dokuz adetle en çok tarama türünde araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Deneysel 8 çalışma yürütülmüştür. En az kullanılan araştırma yöntemleri ise durum çalışması ve doküman incelemesidir (1’er adet).

Bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı Şekil 2’de sunulmuştur.

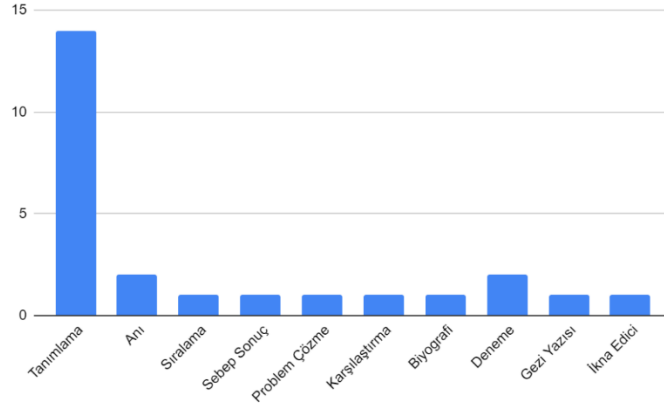
Şekil 2. Araştırmaların çalışma grubuna göre dağılımı

Şekil 2’de bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaların çalışma gruplarına göre dağılımı incelendiğinde en çok ortaokul öğrencileriyle (15 adet) araştırma yürütüldüğü, onu ilkokul (7 adet) ve lisansın (4 adet) izlediği görülmektedir.

Bilgilendirici metin yazma üzerine yürütülen araştırmaların ele aldıkları bilgilendirici metin türlerine göre dağılımı Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Araştırmaların ele aldığı bilgilendirici metin türlerine göre dağılımı

Tablo 5’te görüldüğü üzere incelenen araştırmalar arasında öğrenciye bilgilendirici metin yazdırılarak yapılan çalışmalarda (deneysel, eylem araştırması ve tarama araştırmalarında) en çok tanımlama türünde bilgilendirici metin yazdırılmıştır (14 adet). İki çalışmada anı ve deneme yazdırılırken diğer çalışmalarda birer kez sıralama, sebep sonuç, problem çözme, karşılaştırma, biyografi, gezi yazısı ve ikna edici yazma kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen araştırmaların bazılarında birden çok bilgilendirici metin türü kullanılırken, bazı araştırmalarda öğrencilere yazdırılan bilgilendirici metinlerin hangi türde olduğu bilgisi verilmemiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma bilgilendirici metin yazma üzerine yapılan araştırmaları çeşitli açılardan değerlendirmek üzere yürütülmüştür. Bu anlamda öncelikle literatür taranmış ve konuyla ilgili 26 araştırma yürütüldüğü belirlenmiştir. Bu araştırmaların 13’ü bilimsel araştırma makalesi, 7’si yüksek lisans tezi ve 6’sı da doktora tez çalışmasıdır. Bu açıdan bakıldığında bilgilendirici metin yazma üzerine az sayıda çalışma yapıldığı rahatlıkla söylenebilir. Araştırmanın bu sonucunu adı geçen çalışmaların hangi yıllarda yapıldığı bilgisiyile birlikte değerlendirmek daha anlamlı olacaktır. Çalışmaların yürütüldüğü yıllara göre bakıldığında konunun ilk olarak 2008 yılında çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunu takiben 2009’da ve 2010’da birer çalışma yapılmıştır. Konuyla ilgili çalışmaların 2017 yılı ile artmaya başladığı ancak en çok çalışma yürütülen yıl olan 2019’da bile 5 çalışma olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bilgilendirici metin yazma çalışmaları son yıllarda artmaya başlamış ancak henüz yeterince çalışma yürütülmemiştir.

Bilgilendirici metin yazma ile ilgili özellikle Amerika’da 2000’lerin başında yürütülen araştırmalar bilgilendirici metinlere okullarda yeterince yer verilmediği gerçeğini ortaya koymuştur. Örneğin Duke (2000) çalışmasında gözlemlediği 1. sınıflarda bilgilendirici metin öğretimine yalnızca 3.6 dakika ayrıldığını ve bu sürenin dezavantajlı sınıflarda çok daha az olduğunu belirlemiştir. Bu çalışma bu anlamda bir dönüm noktası olmuştur. Yine benzer bir araştırmada özellikle ilkokulda okuma çalışmalarının çok büyük bir bölümünün hikâye edici metinlerle yapıldığı belirlenmiştir (Yopp ve Yopp, 2006). Bu ve benzeri çalışmalar okullarda yürütülen okuma ve yazma çalışmalarının metin türlerine göre dengeli dağılması yönünde bir bakış açısı kazandırmıştır.

Araştırmada bilgilendirici metin yazma konulu tezlerin üniversitelere göre dağılımı da incelenmiştir. Az sayıdaki tez çalışmalarının en çok yürütüldüğü üniversite 2 doktora tezi ile Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi’dir. Doktora çalışmaları ele alınan sorunları derinlemesine incelemesi ve nitelikli çözümler sunması bakımından oldukça önemlidir. Konuyla ilgili diğer tez çalışmaları birer adet ile Uludağ Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart

Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Aksaray Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi çatısı altında yürütülmüştür. Ülkemizde pek çok devlet ve vakıf üniversitesi bünyesinde okuma ve yazma konulu tez çalışmaları yürütülmektedir. Buna rağmen pek çok üniversitede bilgilendirici metin yazma üzerine henüz çalışılmadığı görülmektedir.

İncelenen araştırmaların yöntemlere göre dağılımına bakıldığında 9 adet tarama ve 8 adet deneysel çalışma yürütüldüğü belirlenmiştir. Bununla birlikte 4 adet karma yöntem ve 3 adet eylem araştırması yapılmıştır. Durum çalışması ile doküman incelemesi birer kez yürütülmüştür. Öğrencilerin bilgilendirici metin yazma becerilerini geliştirmeye dönük deneysel çalışmaların ve eylem araştırmaların çoğunluğu oluşturmaları olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmalarda öğrencilerin bilgilendirici metin yazma becerileri çeşitli yöntem ve tekniklerle geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda öğrencilerinin bilgilendirici metin yazma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan öğretmenler için rehberlik sağlamaktadır.

Araştırmaların yürütüldüğü çalışma gruplarına bakıldığında büyük bölümünün ortaokul öğrencileriyle yürütüldüğü, lisans ve ilkökul düzeyinde araştırmaların az olduğu dikkatleri çekmektedir. Bilgilendirici metin yazma sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin daha çok maruz kaldığı bir türdür. Bu anlamda ortaokul ve lise dönemlerinde öğrenciler ilkökul yıllarına göre daha çok bilgilendirici tür okur ve yazarlar. Ancak literatürde lise dönemini kapsayan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. İlkokul dönemindeki araştırmaların sayıca az olması bilgilendirici metinlerin ilkökul düzeyi için uygun olmadığı düşüncesi olabilir (Erbasan, 2023). Bilgilendirici metinler yapısı gereği karmaşıktır ve okunabilirlikleri diğer metinlere göre daha zordur (Acar ve Karakuş, 2022). Ancak araştırmalar öğrencilere seçme hakkı tanındığında bilgilendirici metinleri diğerleri kadar tercih ettiklerini (Kletzien ve Szabo, 1998; Tavşanlı, 2018) ve yeterli destek sağlandığında ilkökul döneminde bile başarılı bilgilendirici metinler yazabildiklerini göstermektedir (Donovan, 2001; Pappas vd., 2009; Erbasan, 2023). Nitekim Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019) 4. Sınıf kazanımlarından biri de "Bilgilendirici metin yazar" şeklindedir.

Bilgilendirici metinler farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Örneğin yapılarına göre tanımlama, kronolojik sıralama, karşılaştırma ve kıyaslama, sebep sonuç ilişkisi ve problem çözme şeklinde sınıflandırılabilir (Akyol, 2020). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) bilgilendirici metin türleri anı, biyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup şeklinde sıralanmıştır. Araştırmada incelenen çalışmalarda öğrencilere yazdırılan bilgilendirici metinlerin hangi türde olduğu da incelenmiştir. Buna göre incelenen çalışmalarda en çok tanımlama türünde metinler yazdırılırken anı ve deneme türünde iki çalışma bulunmaktadır. Sıralama, sebep sonuç, problem çözme, karşılaştırma, biyografi, gezi yazısı ve ikna edici yazma türlerinin de birer kez kullanılmıştır. Bununla birlikte diğer türlerin kullanıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Öğrencilere bilgilendirici metin türleriyle ilgili yazma fırsatı sunulması oldukça önemlidir. Örneğin okullarda oldukça az yer verilen biyografiler öğrencilerin dili kullanabilme becerilerini geliştirmede, kültürel değerlerin aktarımında, kişisel ve toplumsal konuların işlenmesinde son derece etkilidir (Fırat, 2012). Yine gezi yazıları tarih dersinde tarihsel farkındalığın artırılmasında, diğer derslerde bilgi, beceri ve değerlerin öğretiminde rahatlıkla kullanılabilir (Kaya ve Ekiçi, 2015). Tanımlama türünde bilgilendirici metinler yapısı gereği sebep sonuç, problem çözme ve karşılaştırma metinlerinden daha kolaydır. Bu nedenle bilgilendirici metinlerin öğretimine genellikle

tanımlama ve sıralama türleriyle başlanır. Ancak öğrenciler yazma becerisini geliştirdikçe diğer türlerde yazmaları da teşvik edilmelidir.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak şu öneriler getirilebilir:

1. Henüz az sayıda çalışma olması nedeniyle bilgilendirici metin yazma konulu çalışmalar artırılmalıdır.
2. Öğretmenlerin sınıflarında kullanabileceği bilgilendirici metin yazma öğretimi üzerine farklı strateji ve tekniklerin kullanıldığı çalışmalar yürütülmelidir.
3. İlkokul döneminde de bilgilendirici metin yazma öğretiminin yapılabileceğinden hareketle bu dönemi ele alan çalışmalar da yürütülmelidir.
4. Farklı bilgilendirici metin türlerinin öğretimiyle ilgili çalışmalara önem verilmelidir.

Kaynakça

- Acar, S. ve Karakuş, N. (2022). Türkçe ve Türk Kültürü 5-8. Seviye Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Yönünden İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(1), 189-203.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım: Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2020). *Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Arı, G. (2008). *Öğrencilerin Hikâye Edici Metinlerinin Çözümleyici Puanlama Yönergesine Göre Değerlendirilmesi (6. ve 7. Sınıf Örneği)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ataman, M. (2006). Yaratıcı Drama Sürecinde Yaratıcı Yazma. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 75-88.
- Baki, Y. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı Yazma Becerilerinin Geliştirilmesinde Dijital Öykülerin Etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 964-995.
- Berninger, V. W., Vaughn, K., Abbot, R. D., Begay, K., Coleman, K., Curtin, G., Hawkins, J. M., & Graham, S. (2002). Teaching Spelling and Composition Alone and Together: Implications for the Simple View of Writing. *Journal of Educational Psychology*, 94(2), 291-304.
- Bilgin, S. (2018). *Türkçe Öğretmenlerinin İlköğretim Türkçe (6-8. Sınıflar) Öğretim Programında Yer Alan Yazma Yöntem ve Tekniklerini Uygulama Durumları*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis As a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Brindle, M., Graham, S., Harris, K. R., & Hebert, M. (2016). Third and Fourth Grade Teacher's Classroom Practices in Writing: A National Survey. *Reading and Writing*, 29(5), 929- 954.
- Bulut, F. ve Serin, M. K. (2018). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hikâye Yazma Becerileri ile Problem Kurma Becerileri Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Teknoloji*, 2(1), 16-28.

- Can, B. ve Güneş, F. (2017). Öz Düzenlemeli Strateji Geliştirmeye Dayalı Öğretim Modelinin Hikâye Yazma Becerilerini Geliştirmeye Etkisi. *International Journal of Language Academy*, 5(2).
- Çıfci, M. ve Soyuçok, M. (2021). Türkçe Öğretim Programlarında Hikâye Yazma Öğretimi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(5), 309-332.
- Demir, T. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerileri ile Yazma Özyeterlik Algısı İlişkisi Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(1), 84-114.
- Demirel, A. (2022). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Gözüyle Yaratıcı Yazma Süreçlerini Olumsuz Etkileyen Etmenler ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(2), 813-829.
- Donovan, C. A. (2001). Children's Development and Control of Written Story and Informational Genres: Insights From One Elementary School. *Research in the Teaching of English*, 35(3), 394-447.
- Duke, N. K. (2000). 3.6 Minutes Per Day: The Scarcity of Informational Texts in First Grade. *Reading Research Quarterly*, 35(2), 202-224.
- Eğilmez, N. İ. ve Berber, Z. T. (2017). Ortaokul Beşinci Sınıf Öğrencilerin Hikâye Yazma Becerileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 165-188.
- Erbasan, Ö. ve Dedeoğlu, H. (2023). Developing Informational Text Writing Skills of Gifted Students by Leveraging Writing Strategies. *Journal of Theoretical Educational Science*, 16(3), 641-673.
- Erdoğan, M. (2018). *Yaratıcı Drama Yönteminin İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi.
- Eroğlu, A. ve Okur, A. (2022). Dijital Hikâye Anlatımının Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Hikâye Yazma Kaygıları Üzerindeki Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(234), 1529-1552.
- Fırat, H. (2012). Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 44-56.
- Gökhan, A. (2010). Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yazdığı Hikâye Edici Metinlerin Değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 43-75.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe Öğretimi: Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karakoç Öztürk, B. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yazma Kaygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 59-72.
- Kaya, B. ve Ateş, S. (2016). Üstbilişsel Beceri Odaklı Yazma Süreçlerinin Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Hikâye Yazma Becerisine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 41(187).
- Kaya, E. ve Ekiçi, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazıları Örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 87-114.
- Kırmızı, F. S. (2015). Yaratıcı Drama ve Yaratıcı Yazma Uygulamalarının Yaratıcı Yazma Başarısına Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(181).
- Kletzien, S. B., & Szabo, R. J. (1998, December). Information Text or Narrative Text? Children's Preferences Revisited. Paper Presented at the Meeting of the National Reading Conference, Austin, TX.

- Lavelle, E., & Bushrow, K. (2007). Writing Approaches of Graduate Students. *Educational Psychology*, 27(6), 807-822.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) (2019a). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB.
- National Center for Education Statistics (NCES) (2011). The Nation's Report Card: Civics 2010. Institute of Education Sciences. U.S. Department of Education.
- National Commission on Writing (2003). *The Neglected "R": The Need for a writing Revolution. The report of the National Commission on Writing in America's Schools and Colleges*.
- National Governors Association Center for Best Practices & Council of Chief State School Officers (2010). *Common Core State Standards for English Language Arts*. http://www.corestandards.org/assets/CCSSI_ELA%20Standards.pdf
- Oğuz, B. ve Doğan Kahtalı, B. (2020). Yazma Stratejilerine Yönelik Bir Derleme Çalışması ve Stratejilerin Yazma Kazanımlarıyla İlişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 119-137.
- Özcan, S. T. (2014). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Motivasyonları ile Hikâye Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*, C. IV. Ankara: Pegem.
- Pappas, C. C., Varelas, M., Gill, S., Ortiz, I., & Keblawe-Shamah, N. (2009). Multimodal Books in Science-Literacy Units: Language and Visual Images for mMeaning Making. *Language Arts*, 86(3), 201-217.
- Sidekli, S. (2014). *Metin Öğretimi*. M. Yılmaz (Ed.), *Yeni Gelişmeler Işığında Türkçe Öğretimi* (s. 131-160) içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Slavin, R. E., Lake, C., Inns, A., Baye, A., Dacht, D., & Haslam, J. (2019). *A Quantitative Synthesis of Research on Writing Approaches in Years 3 To 13*. London: Education Endowment Foundation.
- Sulak, S. E., Kansızoğlu, H. B. ve Kemiksiz, Ö. (2016). Hikâye Edici Metin Yapısı Öğretiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Kaygılarına Etkisi. *Turkish Studies*, 11(9), 741-756.
- Tavşanlı, Ö. F. (2018). İlkokul Öğrencileri Ne Yazar?: İlkokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarında Metin Türü, Konu ve İçerik Tercihlerinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(1) , 32-47.
- Temizkan, M. (2010). Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 621-643.
- Türkben, T. ve Karaca, H. (2023). Öykü Temelli Öğrenme Yaklaşımı ile Bütünleştirilmiş Yaratıcı Yazma Uygulamalarının Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Tutumlarına ve Yaratıcı Yazma Becerilerinin Gelişimine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 48(213).
- Ungan, S. (2007). Yazma Becerisinin Geliştirilmesi ve Önemi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(23), 461-472.
- Uysal, H. ve Sidekli, S. (2020). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Zihin Haritası Yöntemi ile Hikâye Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(204).

- Westwood, P. (2008). *What Teachers Need to Know About Reading and Writing Difficulties*. Aust Council for Ed Research.
- Yaylı, D. ve Solak, M. (2014). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Yer Alan Yazma Etkinliklerine Dair Öğretmen Görüşleri. *Turkish Studies*, 9(6), 1139-1151.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yopp, R. H., & Yopp, H. K. (2006). Informational Texts as Read-Alouds at School and Home. *Journal of literacy Research*, 38(1), 37-51.